№ 433

Из доклад на отделение „А“[1] на Държавна сигурност за дейността на комунистите в България и за борбата на отделението срещу тях през 1941 г.

[краят на 1941 г.]

А. КОМУНИСТИЧЕСКОТО ДВИЖЕНИЕ

Ръководител на комунистическото движение в България е Българската комунистическа партия (БКП), която съществува нелегално. Паралелно с нея съществуваше и Работническата партия (РП), легално поделение на БКП до разтурването на партийно-политическите организации, след което започва и РП да съществува нелегално. След организационното преустройство на двете партии образува се една и неразделна партия – работническа по своя състав, комунистическа по своята политика, марксистко-ленинска по своята идеология с единно политическо ръководство. Двете партии след това преустройство се назовават Работническа партия.

Политически орган на партията стана в.“Работническо дело“, редактиран от Централния комитет (ЦК) на партията.

Партията е секция на Комунистическия интернационал (Коминтерна) и безусловно провежда неговата генерална линия.

Задачата на партията е да промени държавния строй и да създаде в България съветска република по типа на СССР.

I. Организационен строй

Р[аботническата] п[артия], Младежкият комунистически съюз (РМС) и поделенията при партията остават нелегални политически организации. Организационният строеж на партията и младежкият съюз е същият, както през 1940 г. Ръководните им институти се назначават от Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, който има седалище в Москва.

Партията има Задгранично бюро, членовете на което се назначават също от Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал и седалището му е в Москва.

В България партията се ръководи от Централния комитет, седалището на който е в София. Пет члена от състава на Централния комитет образуват Политическо бюро (политбюро), което обсъжда всички въпроси от политически характер и взима по тях решение. В състава на ЦК влизат членове от София, между които един представител на младежката комунистическа организация – секретаря ѝ. [..][2]

Влизането на България в Тройния пакт и преминаването на германските войски през България в началото на март бяха достатъчно основание за партийното ръководство да твърди, че България вече окончателно се нарежда на страната на една от воюващите империалистически сили и, следователно, явно е нарушила прокламирания по-рано от правителството неутралитет. Фактически с това България става база за действия на германската армия срещу Гърция и Югославия.

Влизането на Югославия в Тройния пакт се посрещна с недоволство и злоба от страна на партията. Нейното отношение към това събитие твърде ясно се

разкрива от един обширен позив – изложение на [позива на] ЦК на Югославската комунистическа партия от 30.III. 1941 г. След като констатира, че с присъединяването на Югославия към Тройния пакт компанията на Цветкович-Мачек-Куловец е извършила едно предателство спрямо интересите на югославските народи, ЦК намира, че с оглед запазване достойнството и интересите на югославския народ, превратът на Душан Симович се е явил една необходимост. Фактът, че този позив беше преведен на български и разпространен у нас от партийни функционери, недвусмислено говори, че Работническата партия в България е била решително против влизането на Югославия в Тройния пакт и напълно одобрява превратa от 27.III. 1941 г., доколкото той се явява един удар върху германската политика на Балканите и един решителен завой на Югославската външна политика към Съветска Русия.

* * *

С обявяването на войната между Германия и СССР партията видя, че фашизмът вече е разкрил истинските си намерения спрямо едничката социалистическа държава в света и че е настъпил решителният момент за съдбоносна борба на живот и на смърт между двата свята. Без да се гледа на борческия тон на партийните позиви, издадени от 22.VI. до този момент, партийното ръководство беше дълбоко убедено, че СССР ще има да се справя с един смел, добре обучен и въоръжен противник. Това обстоятелство изрично се изтъква и в преведената и разпространена у нас реч на Сталин, който направо заявява, че „СССР е изправен пред една сериозна опасност".

Що се отнася до поведението на българското правителство към избухналия въоръжен конфликт, партийното ръководство нито за момент не си е правило илюзия, че България ще остане, в един или друг смисъл, вън от конфликта. Напротив, в редица правителствени актове то виждаше систематическа и добре обмислена „морална подготовка" за участието на България във войната срещу Съветска Русия. Като такива актове партийните издания и тайното комунистическо радио посочват:

1. Засилената антисъветска кампания на българския печат.

2. Съобщенията на печата и радиото за успехите на германските войски на Източния фронт.

3. Статиите и публичните сказки на българските журналисти, които посетиха съветския фронт.

4. Прочистване чиновничеството от комунистически елементи.

5. Засилване наказателните постановления по ЗЗД.

6. Значително увеличените военни кредити.

7. Масовите интернирвания.

8. Съобщенията за прелитането на съветски самолети над българска територия, което се преценява като германска провокация, целяща да създаде антисъветски настроения в страната.

9. Масовите процеси по ЗЗД.

10. Шумно разгласените съобщения на полицията за спускането на съветски парашутисти на българска територия. В един позив, подписан от българи-емигранти в СССР, слезли на българска територия, се казва, че СССР никога не е изпращал парашутисти и саботьорски групи в България. Действително на бъл-

гарска територия са слезли комунисти, идящи от СССР, но това са български емигранти, слезли по своя инициатива, на свои средства и въоръжение, които [в] днешните съдбоносни за българския народ моменти искат да бъдат между него, за да работят за спасението му.

11. Посещението, което началник щаба на българската войска генерал Лукаш направи на Източния фронт.

III. Вътрешното положение

Вътрешното положение на страната партийното ръководство разглежда изцяло като последица от международното положение и от определената външна политика на българското правителство. Стопанското положение на страната партията характеризира по следния начин:

1. Засилване на скъпотията, спекулата и изчезването на много продукти от първа необходимост от пазаря. Във връзка с това партията издаде вече няколко позиви.

2. Ограничаване консумацията на населението даже под възможния минимум чрез въвеждане на разпределителни карти. Това се дължи на огромните количества стоки и храни, които се изнасят в Германия, както и на големите доставки, които се правят за армията.

3. Силно намаляване стойността на лева, което е вече явен и неоспорим признак на съществуващата в страната инфлация.

4. Заминаването на нови контингенти работници в Германия, чийто труд бива жестоко експлоатиран от фашистките управници.

5. Влошаване положението на работничеството чрез поставянето му под ударите на закона за гражданската мобилизация.

6. Чувствително разстройство на стопанския живот вследствие на систематическото повикване на запасни в редовете на армията.

7. Недостатъчна издръжка за семействата на мобилизираните.

8. Липса на гориво поради големия износ на каменни въглища, който правителството прави в Италия и Сърбия.

Вътрешното политическо положение на страната се характеризира по следния начин:

1. Жестоко преследване на комунистите, на демократичните и англофилски настроени елементи.

2. Строг контрол върху печата.

3. Затягане и надигане на националистическите групировки: федерация на запасното войнство, ратници[3], легионери[4], „Отец Паисий“[5], „Бранник“[6] и др.

4. Жестоки преследвания на еврейството под влияние на германците.

5. Изгонване на „демократически ориентирани депутати“ от парламента.

6. Все по-груба и непосредствена намеса на германското правителство във вътрешнополитическия живот на страната.

IV. Генералната линия

Генералната линия на Работническата партия през 1941 год., както изобщо генералната линия на партията във всички периоди на нейния живот се определя

от преценката на международното положение, на вътрешното положение на страната и на отношението, което България в даден момент е взела спрямо международните събития. Генералната линия на партията се определя още и от директивите, които получава от Коминтерна.

Като се има предвид дълбоките промени, които стават през трите периода на 1941 г , разгледани по-горе, на пръв поглед се остава с впечатление, че тук става дума и за три различни генерални линии. В действителност, това не е така. В течение на цялата година, още от самото обявяване на войната на 3.IX.1939 г., генералната линия на партията си остана една и съща: по-тесно политическо и стопанско приобщаване на България към СССР, за да се създадат предпоставки за включването на страната в територията на Съюза на съветите. Видно е каква гъвкава тактика провежда партията и как чрез най-разнообразни средства неотклонно се стреми към осъществяването на тая цел. През изтеклата година партията прояви разни колебания в средствата, но целта си остава същата. Тази цел трябваше да се осъществява чрез разрешаването на най-разнообразни конкретни задачи, които често на пръв поглед изглеждаха противоречиви и взаимно изключващи се, следователно налага се да се разгледа партийната тактика и то по отделно за трите периода за 1941 г.

V. Партийната тактика

Първи период. Главната задача на партията през този период се свеждаше до запазване строг неутралитет от страна на България. Под „неутралитет", обаче, партията съвсем не разбира онова, което обикновено се разбира под тая дума. Според партията неутралитетът се изразява в неприсъединяването към двете воюващи групи и интимно политическо, стопанско и военно приобщаване към Съветския съюз, представян като единствената миролюбива страна в света. Дейността на партията по това време се изразява в следното:

1. Борба срещу англофилските елементи чрез позиви, статии, изложения и писане по улиците на лозунги като „Вън английските агенти", „Арестувайте англофилските агенти".

2. По улиците започнаха да се появяват и надписи против германските агенти в България, като се подпише лозунга за „Мир и неутралитет".

3. Партията издаде още през есента на миналата година позиви, с които протестираше против присъствието на германските войски в България. Когато правителството опроверга да е имало в България такива войски и съветското правителство обяви, че ако такива има, то е станало без нейно знание и съгласие, партията обнародва становището на съветското правителство.

4. Партията много скоро разкри, че позицията ѝ за мир и неутралитет не е нищо друго освен прикачването на България към колесницата на съветската политика. Това най-добре се разбра след идването на Соболев и аудиенцията при Негово Величество Царя. Партията по този повод проведе една голяма по замисъл и размери акция, вдъхновявана очевидно от съветската легация. Предполагайки, че българското правителство не ще приеме предложението на съветския дипломат, партията реши да употреби следните хитрости:

1) За да се спечели за предложението на Соболев националистическите елементи, в издадените позиви тя подчерта, че СССР ни гарантира пълното осъществяване на нашите национални идеали, като в пределите на България бъдат включени и турски територии.

2) За да не се уплашат германофилските елементи, в позивите се казваше, че България, ако сключи пакта за взаимна помощ със СССР, може да се присъедини след това и към Тристранния пакт, към който щяла в скоро време да се присъедини и Съветска Русия.

3) Да се действува направо на общественото мнение, което да упражни натиска върху правителството и да го принуди да приеме съветското предложение.

Заслужава отбелязване, че акцията беше проведена бързо, организирано и в широки размери. Макар акцията и да не постигна очаквания резултат, размерите, бързината и добрата организация, с които тя беше проведена, произведоха силно впечатление.

Че действително акцията е била вдъхновена от съветската легация между другото личи и от следния факт: няколко дена след разпространението на позивите Крапчев излезе със статия по този повод, в която се казва, че тия сведения сигурно са били дадени на комунистите от отговорно място (съветската легация)[7]. Мнозина очакваха, че съветската легация ще излезне с опровержение по тоя повод – такова обаче не последва[8].

5. Партията посрещна влизането на България в Тройния пакт с остра реакция на недоволство, таксувайки този акт на нашата външна политика като нарушение на неутралитета и като стъпка към влизането ни във война.

6. С още по-голямо озлобление партията посрешна влизането на германските войски в България твърдейки, че това означава край на нашата национална независимост, стопански лишения за народа ни и влизане във войната. Същевременно партията обнародва официалното съветско становище, което беше недвусмислено и отрицателно[9].

Втори период. Той се таксува като решителен за развоя на събитията и по-специално на балканските проблеми. Партията имаше да разрешава следните задачи през този период:

1. Не одобри влизането на Югославия в Тройния пакт, като изрази солидарността си с Югославската комунистическа партия.

2. Одобри напълно превратa от 27. III. 1941 г. като преведе и обнародва позива от ЦК на Югославската комунистическа партия от 30. III.

3. Войната, която Германия обяви на Югославия и Гърция на 6 април, партията окачестви като разбойническо нападение над горните два народа.

4. Обяви се против разпокъсването на Югославия.

5. Що се отнася до Македония, партията срещна до сега трудности при определяне отношенията си спрямо нея. След дълги разисквания, партийното ръководство взе следното становище: македонците не са нито сърби, нито българи, а самостоятелен народ, който трябва да се обособи в отделна македонска държава, тъй че присъединяването на Македония към България се окачестви като акт на империализма на българската буржоазия.

6. Партията продължи борбата си против засилващото се военно, стопанско и културно сътрудничество между Германия и България, като същевременно трябваше да обосновава нуждата от сключване пакт за взаимна помощ със СССР.

Третият период е най-решителен за партията и я тласка към рисковани и смели действия – подготовка на въоръжено въстание:

1. Изяснение пред българския народ, че Германия без причини и предупреждение е нападнала СССР.

2. Подчертаване миролюбивата политика на СССР.

3. Подценяване германските успехи, като локални и без значение за крайния изход на борбата.

4. Подчертаване неизчерпаемата военна и стопанска мощ на СССР.

5. Разпространение официалните съветски съобщения за хода на военните действия и речите на съветските политици.

6. Потърсване сътрудничеството на англофилските среди в България.

7. Създаване силно и масово противогерманско настроение.

8. Разпространяване систематически слухове за лошото стопанско положение на Германия, за масова деморализация в германската войска и за разстройство на германския тил.

9. Да се издигат панславистични лозунги, за да се бие върху славянското чувство на българския народ. Тази позиция партията реши особено силно да поддържа след „Славянския митинг", който болшевиките инсцениираха в Москва.

10. Да се изтъква, че Русия е наша освободителка.

11. Да се привлекат в борбата срещу фашизма дори и религиозни среди, като се убеждават, че Хитлер преследва църквата, стремейки се да остави и наложи националсоциализма като единствена и официална религия на германския народ.

12. Да се води борба срещу скъпотията и спекулата, които да се обясняват като следствие от навлизането на германските войски в България и от стопанската ни зависимост от Германия.

13. Партията да се пази от издигането на чисто комунистически лозунги, които биха породили недоверие в демократическите и антифашистки настроени среди.

14. Да се организират стачки и да се създаде масово стачно движение, което да разстрои стопанския живот в България и да спъне износа за Германия.

15. Тъй като се счита, че България е вече на път да влезе във войната против СССР, да се води противогерманска агитация в редовете на армията, между населението да се разпространяват слухове за лошото материално положение, неподготвеното ръководство и понижен дух на българската войска. В казармата да се издирят всички членове на партията, на младежката организация и добри съмишленици на комунизма, които са войници на границата и другаде, като всички тия лица се сформират във военни групи. Да се образуват ротни дружини и полкови войнишки комитети. Групите имат за задачи:

1) Да купуват оръжие от алчни за пари войници или началници.

2) Да грабят оръжието от казармите, да дезертират, да образуват чети.

3) Да унищожават складове и погреби с оръжие, муниции, храни, бензин и др.

4) Да подготвят бунт в казармата.

Понеже напоследък нуждата от увеличение на командния персонал във войската стана много остър, наложило се е много запасни офицери да останат на

второсрочна служба. Партията е наредила на свои хора, некомпроментирани пред властта, да останат на второсрочна служба. Понеже в скоро време младежите със средно и висше образование, встъпили на 15. IX. в казармите трябваше да влезат в школата, партията е наредила до своите хора да бъдат много старателни и дисциплинирани в армията, за да могат да влезат в Школата за запасни офицери.

16. Партията е наредила да се образуват саботажни терористически групи вън от казармите, наречени още бойни ядра и съставени от трима човека. Членовете на тези бойни ядра да са изпитани комунисти, дали доказателства, че са готови да умрат за партията. Влезлите веднъж в тия ядра участници в никой случай не могат да излизат от състава им. Затова партията е предвидила специална клетва и всеки, който не изпълни клетвата, се счита за клетвонарушител и се наказва със смърт. Бойните ядра имат за задача да извършат диверсионни актове, като унищожават влакове с оръжие, муниции, храна за германската армия. За тази цел всички членове са добре въоръжени и получават строго определени задачи. Получената задача в срок от определени дни трябва да се приведе в изпълнение и веднага да се провери какво е направено. В случай на опит да бъде арестуван някой от членовете на тези групи, длъжен е да води престрелка с полицията и да се самоубива. Обучението на тези групи е възложено на комунистите с военнотехническа подготовка. Ръководителите запознават членовете на групите как да манипулират с оръжие, начина за преобръщане на влакове, разрушаване на линии, разните видове взривове, правене и хвърляне на бомби и пр.

17. Партията е натоварила лица, изпитани комунисти, да се занимават с разузнаване и контраразузнаване на военни и др. обекти, да проучват какви хранителни продукти се изпращат за Германия, къде има складове с оръжие, бензин и пр., за да се изпращат хора да ги унищожават. Разузнават се бункерите край черноморското крайбрежие, за да се изпращат чети за разрушаването им. По този начин се цели да се отслаби охраната на крайбрежието и улесни морски десант за съветската флота. Разузнава се каква е охраната на полицейските участъци и какви сили са нужни за завземането им.

18. Освен горните нареждания, партията е дала и следните:

да се предприеме голям икономически саботаж за намаляване количеството на производството, като не се работи добросъвестно и се правят повреди на машините;

всички членове на партията, които боравят с държавни, обществени и частни парични суми, при удобен случай да задигнат наличните суми и станат нелегални;

всеки член на партията трябва да бъде въоръжен;

да се убиват полицаите и им се вземе оръжието [...];

да се извършват отвличания от германски войници и офицери [...];

да се изпращат анонимни писма до господа министрите, военните, депутатите, общественици, граждани с различни лозунги в полза на СССР и писма до съветската легация и съветския пълномощен министър, в които да се величае Червената армия.

VI. Работа на БКП в масовите организации

А. Браншови организации

1. Профсъюзите са били прицелна точка на комунистическите домогвания. Благодарение взетите мерки от властта влиянието на партията в тая организация

не можа да вземе очакваните размери. Партийното ръководство не е много доволно от постиженията в браншовите организации на келнери и бръснаро-фризьори. Най-силно е партийното влияние върху металиците, тютюноработниците до известна степен и особено печатарите. Между последния бранш партията има предани, доверени, интелегентни и дисциплинирани функционери.

2. Занаятчийският съюз. Влиянието на партията в тази организация не е добре организирано, но то е значително, особено между шивачи и обущари.

3. Партийното влияние в просветния съюз не е твърдо силно.

4. В Лекарския съюз комунистите нямат голяма численост, но те имат [там] добри и авторитетни водачи, благодарение на което успяват да налагат много от своите становища на заседания и в съюзните конгреси.

5. Силно е партийното влияние в Дружеството на агрономите.

6. В Адвокатския съюз комунистите провеждат една гъвкава тактика, като действат задкулисно, а на преден план изкарват хора, които не са изложени пред властта.

7. В земледелско-стопанските задруги партията има за сега ограничено влияние, което се дължи най-вече на обстоятелството, че в ръководствата на по-голямата част от задругите влизат бивши земледелци или безпартийни, които представляват сериозна преграда срещу домогванията на партията.

Б. Културно-просветни

1. Най-силно беше влиянието на партията във въздържателното движение, което фактически беше превзето, обаче, с неговото разтурване партията загуби една важна позиция на сектора на масовите организации.

2. Читалищният съюз е обект на партийните домогвания. Партийното влияние е сравнително по-силно в кварталните читалища на столицата и в селските читалища. Ако партийното влияние не е толкова силно, както беше във въздържателното движение, това се дължи на ефикасния контрол, който училищните инспектори упражняват в тия читалища.

3. Партийното влияние в кооперативното движение. Особено усилено партията използва за своите цели младежките кооперативни групи. [...]

VII. Студентски сектор.

Партията е обръщала винаги особено голямо внимание върху тоя сектор по следните съображения:

1. Защото българските студенти са в по-голямата си част синове и дъщери на бедни и средни родители.

2. Защото студентите дават най-добрите партийни функционери.

3. Защото университетът, като автономно учреждение дава възможност за разгръщането на широко-организационна и културно-просветна дейност.

Положението на студентския сектор се характеризира така:

1. Академическите дружества, почти всички от които бяха в комунистически ръце, днес фактически почти не проявяват никаква дейност. Това се дължи на интернирванията и на ефикасните мерки, взети от академичната власт. Обаче БОНСС не се е отказал да работи в тия дружества. Напротив, БОНСС търси сега нови форми за дейност в тия организации.

2. След спирането на в. „Академик“ комунистическата пропаганда в университета понесе тежък удар. Като се има предвид, че в. Академик“ излизаше в около 5 000 броя, че БОНСС беше започнал да издава и специална библиотека, че през всяка учебна година неговите функционери издаваха брой единствен в няколко листа – може да се получи ясна представа за лошото състояние на легалния комунистически печат върху студентството.

3. Студентският стол, който беше една ценна придобивка за БОНСС и обединяваше голяма част от левичарското студентство, днес е в ръцете на академическата власт. Изземването на студентския стол се отчете от бонсовото ръководство като много тежка загуба.

4. Особено големи усилия положи БОНСС да привлече няколко стотни македонски студенти, които постъпиха в Софийския университет. В тая насока БОНСС постигна резултати, чието значение не трябва да се подценява. По-голямата част от македонските студенти са под негово влияние. Това недвусмислено се потвърждава от следните три факта:

а) Няколко дена след идването си в София в края на миналата учебна година македонските студенти се сбиха с студентите националисти.

б) Поканени на обед от професор Александър Станишев, те отказаха, третирайки го като фашист и агент на германския империализъм.

в) Чрез македонските студенти БОНСС успя да пренесе в Македония голямо количество легална комунистическа литератера. Комунистическото издателство и книжарница „Нов свят“ бяха постоянно пълни с македонски студенти, всеки от които купуваше от там за стотици лева книги.

5. Макар и организационно сериозно ударен, БОНСС има силно и широко влияние между студентството. Това се дължи главно на следните обстоятелства:

а) социалният произход на студентството;

б) недостатъчните грижи за подобрението на материалното му положение;

в) слабостта на националистическите организации и постоянните вражди помежду им.

Единствената националистическа организация, която представлява сериозен противник за БОНСС, това са легионерите. БОНСС се плаши от тяхната увеличаваща се численост, стегната полувоенна организация, бойкост и фанатизъм.

VIII. Културен фронт

Най-големи успехи културният фронт на партията отбеляза през 1935 – 1936 год. Засилването на този фронт беше ознаменувано със следното:

1. Излизането на в. „Кормило“[10], който успя да обедини много видни български писатели и се наложи на читателската публика със сериозното си и разнообразно съдържание.

2. Статиити на професор Михалчев върху СССР, с които той от враг на СССР се превърна в негов приятел и защитник.

Обаче след разкола всред левите писатели около „Кормило“, който завърши със спирането на вестника, и с изключването на Хр. Радевски, Младен Исаев, Георги Караславов, Орлин Василев, Александър Жендов и др., културният фронт

отбеляза един чувствителен упадък, който конкретно се изразява в следното:

„Литературен фронт“ още от 1936 г. се лиши от най-добрите си работници: Радевски, Исаев, Караславов, Жендов и Орлин Василев. Останалите леви автори, от най-незначителна величина, бяха обединени около Георги Бакалов. Обаче, след неговата смърт Людмил Стоянов нямаше необходимия авторитет, за да ги обедини, и мнозина потърсиха нови пътища и сътрудничество в чисто буржоазни издания. Продукцията е слаба и незначителна, а писателите анархисти, социалисти и земледелци, след разрива около „Кормилото“ отказаха сътрудничеството с писателите – партийци.

Научен фронт почти не съществува. У нас няма комунистически учен в нито една област на науката. Обаче, преводите от съветски автори са значително засилени. Редица такива преводи издадоха „Нов свят“[11], „Българска книжнина“[12] и Д. Гологанов.

Философският фронт е сравнително най-добре – Тодор Павлов и Сава Цонов Гановски – Трудин печатат редица статии и книги, както и в превод от руски на „История на философията“. Значителен принос към заздравяването на тоя фронт направи професор Д. Кинкел.

IX. Печатната пропаганда

А. Нелегална

Нелегалната печатна прапаганда бе доста усилена. Докато партийният орган в. „Работническо дело“ и „Бюлетин за просвета и пропаганда“, а така също младежкият орган „Младежка искра“ не са могли редовно да излизат, в замяна на това пък другите форми на нелегална печатна пропаганда бяха много добре застъпени. Като такива форми са:

1. Писането на лозунги по стените бе особено много засилено. В София имаше сгради, които бяха нашарени с по десетина лозунги. Обаче, след засилването наказателни постановления на ЗЗД и след интернирванията, тази форма на печатна пропаганда отслабна.

2. Ръкописните позивчета масово се разпространяваха. Особено масово бяха разпространени по случай идването на Соболев в България.

3. Циклостилните позиви, хвърчащи листчета и изложения също бяха пускани много пъти и в голямо количество.

4.Отпечатиха са речите на Молотов, Сталин, както и по-кратки партийни позиви и изложения.

5. По дълги изложения се отпечатваха само на пишуща машина и се предаваха от ръка на ръка за четене.

6. Изобщо, нелегалната печатна пропаганда на партията е била широка, добре организирана и навременна. Като една своеобразна форма на тая пропаганда може да се посочат анонимните заплашителни писма до редакциите на вестниците, водещи антисъветска пропаганда и изпращаните анонимни писма до г.г. министрите, военни лица, депутати и обществеици.

Б. Легална

С изключение на списание „Научен преглед“, чисто комунистически периодични издания в тоя момент не излизат. Партията обаче дава своята морална и материална подкрепа на някои левичарски издания. Такива са:

1. в. „Заря“[13].

2. в. „Литературен глас“[14], в който сътрудничи Тодор Павлов. Партията не е много доволна от редактора на вестника Д.Б. Митов, обвинявайки го, че се нагажда към германофилския курс на нашата политика.

3. Списание „Народен учител“, редактирано от Сава Чукалов и предназначено за учителството.

4. Списание „Философски преглед“[15], което масово се купува и чете в комунистическите среди.

5. Списание „Стопански проблеми“[16], редактирано от д-р Прокопи Киранов.

6. Вестник „Кооперативна защита“[17], за който комунистите по тяхна линия събраха през тази есен абонати.

7. Вестник „Млад кооператор“, в който сътрудничат няколко души комунисти.

8. Списание „Изкуство и критика“[18], което след като беше бойкотирано от комунистите, сега получи тяхната благосклонност и сътрудничество на комунистическите автори.

X. Отношението към бившите политически партии

Както е известно, след подписването на германо-съветския пакт, партията отново ревизира отношението си към бившите политически партии, като взе враждебна позиция срещу демократически настроените партии и техните водачи. Така, в „Работническо дело“ няколкократно се писа против Никола Мушанов, Ст. Мошанов, Гр. Василев, Кръстю Пастухов, Атанас Москов и срещу бившия редактор на в. „Мир“ Бръзицов, като се посочваха и сумите, които някои от тези лица са получавали от английската пропагандна служба. Горните лица бяха обвинявани в стремежа им да тласнат България в услуга на англосаксонския империализъм.

От 22. VI. 1941 г., обаче, партията се видя принудена основно да ревизира отношението си към тия групировки, като даже и потърси тяхното сътрудничество. Отношението на партията към бившите политически партии може да се изрази по следния начин:

1. Гичевисти. Недоверие преди всичко към самия Гичев, когото комунистите никога не са преставали да обвиняват в хитрувания и симпатии към Италия. По-скоро комунистите днес целят да спечелят за своята кауза неговите хора, отколкото да влезнат в непосредствено, тясно и искрено сътрудничество със самия Гичев. Заслужава да се отбележи, че от 19 мая [1934 г.] до сега Гичев, макар и да е влизал в преговори и споразумение с комунистите, никога не е бил за безрезервно сътрудничество с тях, което е подхранвало силно недоверие от страна на партийното ръководство към него.

2. По-тясно сътрудничество беше установено с пладненци, особено с тези около Г.М. Димитров. Трябва да се подчертае, че към него партията никога не е гледала с пълно доверие, третирайки го като непостоянен и премного славолюбив. Обаче тя много пъти му е давала щедро подкрепа заради неговата смелост и заради широките му връзки с английските и френски държавници. Партията е давала винаги подкрепата си на Никола Д. Петков, Д. Мацанкиев.

Към д-р М. Геновски, който беше и си остана противник на Г.М. Димит-

ров, партията винаги гледаше с недоверие, защото смяташе, че той е готов при първия удобен случай да мине към правителството. Обаче, в последните законодателни избори тя му даде подкрепата си, защото Геновски сам я потърси и обещава да провежда в камарата нейните становища, особено по външната политика.

Партията търсеше сътрудничество на Г.М. Димитров още и поради благосклонното му отношение към Съветска Русия. Пладненци от своя страна също се показаха отзивчиви към комунистическите предложения за споразумение и сътрудничество.

3. В една или друга форма партията днес търси сътрудничество и със социалистите. Против подобно сътрудничество рязко се обявяват Кръстю и Ив. Пастухови, Д. Нейков, Д. Парапулов и пр. Малко по-благосклонни към комунистите се показват младежите около Димитър Ц. Братанов, но и те гледат с недоверие към тях, след като БОНСС преди две години успя почти да разстрои студентската социалистическа група „Жан Жорес" и да привлече много нейни деятели в своите рядове. За едно искрено сътрудничество между социалисти и комунисти не може да се говори.

4. Комунистите имат особено благосклонно отношение към звенарите, главно поради тяхното приятелско отношение към Съветска Русия. Тук е уместно да изтъкнем дълбоката идейна еволюция, която звенарите преживяха от разкриването на техния заговор[19] до днес. Ако се съди по сведения от меродавен комунистически източник в затвора, Дамян Велчев е поддържал редовно връзка с видни комунисти, пред които е изказвал съжалението, че още на 19 мая 1934 г. не се е спрял върху комунистическата партия. В законодателните избори партията енергично подкрепи кандидатуата на Кулишев и Кимон Георгиев. Стойко Христов, Петър Тодоров и особено Иван Харизанов поддържат тесни връзки с комунистическите водачи, а о.з. майор Кирил Станчев подържа особено интимни връзки с проф. Димитър Михалчев. Що се отнася до Иван Харизанов, специално партията вече го смята почти като новопокръстен болшевик. Спечелването на Иван Харизанов се преценява от партията като особен успех, предвид борбата, която той енергично водеше против марксизма.

XI. Техника

Партията има:

1. Тайна печатница, примитивна, на която се отпечатваше с ръчен валяк в. „Работническо дело" в 4 000 екземпляра. От м. юни вестника не излиза.

2. Ротативен циклостил, на който се отпечатваше в 500 екз. „Бюлетин за просвета и пропаганда". След разкриването на този циклостил (4 март 1941 г.) бюлетина не излиза.

3. Печатница „Младежка искра", също примитивна, с валяк, на която се отпечатваше в 3 000 екземпляра в. „Младежка искра", орган на РМС. След разкриване на печатницата (м. март 1941 г.) вестникът не излиза.

4. Има още два – три циклостила и няколко пишещи машини, на които партията печати позиви, директиви, хвърчащи листчета и пр.

XII. Финанси

Партията получава приходи за своята издръжка по няколко начина:

1. От членския внос.

Членски внос е задължителен за всички. Определен е в размер на половина дневна заплата и в никакъв случай по-малко от 5 лв. за общи работници, безработни и др. За известни професори и групи, като напр. занаятчиите, търговци, интелектуалци и др. членския внос се определя от ръководството. Трябва да се подчертае, че членски внос се събира редовно с много малки изключения.

2. От партиен данък.

Облагат се с данък набелязани партийци или съчувственици, състоятелни или такива, които печелят повече и изпълняват много дребни функции или не взимат активно участие в живота на партията. Този данък се събира месечно с и без марки.

3. От подписки, утра, вечеринки, сказки и др.

4. Продажба на нелегални издания, книги и брошури.

5. Месечна субсидия, изпращана от Москва.

Това е истински финансов двигател на партията, без който тя би била в затруднение в много свои начинания.

От един партиен документ, намерен в част от тайната архива на партията, се вижда, че приходите месечно се движат между 100 и 142 хиляди лева, а субсидията – 850 хил. лв.

Предполага се, че субсидията сега е увеличена, тъй като през м. октомври и началото на м. ноември се получиха пари за закупуване на оръжие. По-рано субсидията от Москва се изпращаше чрез куриери и търговски фирми. Тогава не съществуваше валутен въпрос и нямаше война. Има указание, че с предаването на субсидията се е нагърбила съветската легация.

Партията изразходва сумите за:

1. Издръжка на нелегални функционери.

2. Подпомагане на интернираните, техните семейства, като понякога на някои се плаща и наемът на жилищата им.

3. За заплати на членовете на ЦК (по 3–4 хил. лв месечно на лице), за техническите лица, за циклостол, пишущи машини, хартия и пр.

4. Подпомагане на младежката организация.

5. Даване субсидии на някои списания – нелегални.

6. Подпомагане на провинциалните организации.

7. За закупуване на оръжие и взривни материали.

XIII. Външната страна от дейността на РП

Дейността на РП се изрази в организиране и провеждане на различни акции с цел да се активизират и революционизират работническо-селските маси.

Проведоха се следните акции:

А) Саботажи.

Б) Идването с подводници и парашути на комунистически групи.

В) Позивни акции и писане на лозунги по стените.

Г) Масово изпращане на анонимни писма до господа министрите, народните представители, военни и обществени лица и др. и изпращане на писма до съветската легация.

А. Саботажи

Саботажните действия в цяла България започнаха към средата на м. юни, усилиха се към м. август и септември и се прекратиха към края на м. септември. Извършването им стана от бързо формирани групи, без определен план, с неподготвен кадър и без определени цели.

При все това в страната се извършиха 56 саботажи и опити за саботажи, които бяха насочени в различни области.

Саботажи срещу български обекти.

1 По военна линия: срещу барутни погреби -2, срещу летища -1, нападение на часовой -1.

2. Действия срещу жп линия -14, повреждане на вагони -2.

3. Подпалване на бензинови складове, цистерни – 3.

4. Прерязване на кабели – 3.

5. Разрушаване на тунели – 1.

Всичко – 27.

Действия срещу германски обекти.

1. Адски машини, поставени под германски коли – 3.

2. Убийство на германски войник – 1.

3. Нападение срещу германски войник – 1. (Според сведения от Варна там нападенията са много чести).

4. Изрязване на германски кабел – 1.

Всичко – 6.

По линия на разстройство на селско стопанство.

1. Повреждане на вършачки – 3.

2. Палеж на слама, снопи и др. – 14.

Всичко – 17.

По линия на разстройство на индустриални предприятия.

1. Повреда на фабрични машини.

По линия на увреждане уличните движения.

1. Трамвайни катастрофи.

Саботажи за снабдяване с взривни устройства.

1. Нападение на мини – 2.

[...] при започването на германо-съветската война са извършени само 3 саботажни акта, а всички останали до края на годината са извършени след започването на войната. Партията счита, че саботажните действия не са дали очакваните за нея резултати, а само жертви, поради което към края на годината същата даде нареждане за спирането им и се зае усилено да подготви бойни ядра, да ги снабди с оръжие, да им определи обекти и с така подготвен кадър напролет наново да предприеме в широк мащаб саботажните акции за постигане на своята крайна цел – въстание.

Б. Слезлите с подводници и парашути комунистически групи

На българска територия са стоварени две групи комунисти от съветски подводници. Дебаркирането им на българския бряг е станало на 11 и 28 август 1941 г. през нощта, южно от р. Камчия. Първата група е броела 14 човека, от които 6 души са заловени, 2 се самоубиват и 6 души успяват да се укрият. От втора група, съставена от 9 души, 4 са заловени, а 5 души успяват да се укрият. [...]

От всички 23 души – 22 са българи, а 1 – чех, радиотелеграфиста от 1-та група.

Организирането и ръководството на тия групи, чието предназначение в България е било да положат основите на военната организация на комунистическата партия, е било поверено на Иван Винаров, българин, полковник от съветската армия, завършил отдела за политически комисари при Военната академия в Москва.; на Цв. Радойнов българин, полковник от съветската армия, преподавател във Военната академия, съветник при щаба на една от Червените армии в Испания, и на Христо Боев Петашев българин, завършил Военно-инженерна академия в Москва.

Членовете на групите са били мобилизирани по нареждане на Коминтерна и на НКВД в началото на м. юни 1941 г. и събрани в една дача[20] в окрестностите[21] на Москва, където са били обучени по взривното дело – приготвяне и употребяване на разни видове експлозиви, хвърляне на ръчни гранати, стрелба с различни огнестрелни оръжия и др. Тези групи представляват военната организация на КП в страната. Задачите на тази организация са обаче по-широки от ония на партията. В своята дейност военната организация ще трябва да се опира и на некомунистически елементи. Тя трябва да се проявява като организация на българските патриоти. Основната ѝ задача е борба с немците в България с всички средства. В тази борба трябва да бъдат привлечени всички български родолюбци, независимо от тяхната партийна принадлежност. За да бъде борбата ефикасна, всеки член на групите трябва да организира в своя район нелегални тройки, на които се възлагат отделни задачи за унищожаването на германските военни обекти, складове, военни транспорти, висши представители на германското командване и др. Такива акции, обаче, могат да бъдат предприемани само с разрешение на центъра, за да не се изроди движението в малки саботажни акции, които не дават значителен ефект, а само спъват работата на организацията. Начините на воденето [на] борбата ще се определят окончателно в България, съобразно условията, за която цел ръководството на групите е получило пълна автономия. Организацията на групите е следната:

Ръководството се намира в ръцете на един център-щаб, в който влизат Цв. Радойнов, Ив. Винаров, Хр. Боев.

Цяла България е разделена на окръзи с окръжни ръководители, както следва:

Софийски – Аврам Стоянов, бивш народен (комунистически) придставител.

Врачански – Иван Василев.

Плевенски – Ганю Павловски, служил в Червената армия като политически комисар.

Шуменски – Славов „Монката“ (Капитан „Рак“)[22] – завършил артилерийски курсове, капитан-командир на тежка батерия от Републиканската армия в Испания.

Бургаски – Иван Щерев, специалист по прожекторното дело, служил в Испания.

Пловдивски – Съби Димитров, завършил пехотни курсове в СССР, поручик от Републиканската испанска армия.

Ст. Загорски – Георги Янков[23], завършил танковата академия в Москва, капитан от танковия полк в Испания.

В окръжните групи влизат от двама до четири човека. Техните задачи са били следните:

1. Да организират тройки, да ги въоръжават и да ги изпращат да извършват саботажни действия.

2. Да работят за възстановяването и закрепването на комунистическата партия.

3. Да изучат къде се намират оръжейните складове в района им, за да могат да се снабдят с оръжие в случай на въстание.

4. Да създават недоволство против правителството, което недоволство да бъде използвано при благоприятна международна обстановка за революция в България.

5. Имайки опит от войната в Испания, да приготвят своевременно оперативните планове за въстанието.

Това са инструкциите, които членовете на групите са получили преди заминаването си от Севастопол, като им е казано, че когато настъпи моментът за вдигане [на] въстание в България, СССР ще направи морски и въздушни десанти с танкове, артилерия и редовни войски, за да ги подпомогне.

Заминаването от Севастопол е станало на 4 групи.

Първата група начело с Иван Цолов Винаров, род. Плевен; Янко Стоянов Янев-Комитов, род. С. Чонгаре, Турция; Атанас Дойчев Мискетов, род. Ямбол, и Тодор Георгиев Фотакиев, род. Бунар Хисар, Турция, говорящи турски език, е заминала към 2 – 3 август 1941 г. за Турция, с намерение от там да мине в България.

Турските власти задържаха двама от тази група, а именно Янко Стоянов Янев – Комитов и Тодор Георгиев Фотакиев, които предадоха на българските власти.

Втората група под началството на Цвятко Радойнов, съставена от 14 човека, е напуснала Севастопол с подводница на 5 август 1941 г. и дебаркирала на българския бряг на 11 август 1941 г. през нощта, южно от устието на река Камчия. Членовете на тази група са въоръжени с пистолети, бомби, автоматични пушки и снабде-

ни с компаси, бинокли и радиоапарати за предаване и приемане. Със себе си носят географски карти, български и германски пари, фалшиви лични карти, облечени в спортни дрехи, като всеки със себе си носи по един отделен костюм.[...]

Към 14 август 1941 г. е заминала от Севастопол третата група, а именно:

1. Христо Боев Петашев
2. Ганю (Георги) Павловски
3. Густав Димитров Влахов
4. Иван К. Македонеца
5. Стаменов
6. Васил – радиотелеграфиста, в неизвестно направление и неизвестно по какъв начин. До този момент не е заловено нито едно лице от тази група.

Четвъртата група под командата на Георги Янков е напуснала Севастопол на 25 август и е била дебаркирала съгласно съобщението на Радойнов на 28 август през нощта на българския бряг, приблизително на същото място, на което е слязла и втората група. Групата на Янков се е състояла от 9 души. [...] Тази група е пътувала със съветска подводница БП-15, чието въоръжение се е състояло от 4 минни апарата, едно 10, 5 мм. скорострелно оръжие и една 20 мм. картечница. Подводницата е имала два дизел мотори за надводно плаване (скорост 8 мили в час) и електромотор за подводно плаване (скорост 5 мили в час). На брега групата е слязла с 3 гумени лодки, които са били унищожени веднага, и се отправи към вътрешността. Очакванията, че ще бъдат посрещнати от хората на Радойнов, не са [се] сбъднали и след няколкодневно скитане из балкана, членовете на групата са стигнали в околностите на гр. Котел. Тук Аврам Стоянов, който имал стари познанства в града, направил безплоден опит да влезне във връзка с определените лица за посрещане. След този неуспех групата решила да се раздели на три и по този начин да стигнат до своите райони. При тези опити четирима бяха заловени, а останалите пет продължават да се укриват.

Освен стоварените с подводници комунистически групи със съветски самолети са спуснати 4 парашутни групи на българска територия и една – пета група спусната в областта между Струма и Солун.

Броят на парашутистите от четири групи, слезли в България, е 23 души, от които при действие за залавянето им са убити 12 души, 6 души заловени и пет успели да се укрият.

В Солунската област са спуснати 8 души, от които 3 убити в Солунско, 2 убити на българска теритирия, 1 заловен в Солунско и 2 заловени на българска теритирия.

От заловените в България 5 души са българи и 3 руснаци, а в Солунската област заловеният е българин.

Показанията на заловените парашутисти, които са принадлежали на различни групи и са спуснати на българска територия в различно време и на различни места, а и на тези спуснати в Солунската област, се схождат напълно и дават ясна картина за съветския произход на парашутните групи, за начина на тяхното вербуване от съветските военни власти, за организацията, обучението и въоръжаването им, както и за начина, по който са били снабдени. [...]

Според показанията на заловените парашутисти, в началото на месец юли 1941 г., наскоро след започването на война между СССР и Германия, те били повикани в Централния комитет на МОПР в Москва и им било съобщено, че ще бъдат изпратени нелегално в България, за да действуват в тила на германските войски, като извършват саботажни действия и подготвят населението за революционна дейност. Изпратени били на обучение на една дача близо до станция Сходня на жп линията Москва – Ленинград. Там те намерили вече събрани за същата цел няколко десетки лица от всички европейски народности. Обучението е ставало под ръководството на офицери – майорите Николай Патрахалцев[24] и Трусов[25], и подофицери от съветската армия и се е състояло в приготвяне на бомби, действие със взривни вещества, стрелба с пушка, пистолет и лека картечница, разчитане на топографски карти, ориентиране с компас, към края служене с парашут, като са били спускани със самолет на един близък аеродрум. При завършване на обучението един офицер, за когото узнали, че е бил в съветската легация в София, им говорил върху положението в България. Той им казал, че по бреговете на Черно море и на турската граница имало концентрирани 8 германски дивизии и авиони. Дадени са били уверения на парашутистите, че ще бъдат спуснати на места, където няма войски и че в България се очаквали четнически движения, както в Сърбия. През всичкото време им е било постоянно говорено, че в България положението е много тежко: страната била окупирана от германски войски, имало бунтове във войската, германците се държали много лошо с местното население и то силно негодувало, руските парашутисти се очаквали с нетърпение и пр.

В течение на обучението са били образувани пет парашутни групи, всички съставени от българи, като към всяка група е бил предаден по 1 руснак, радиотелеграфиста, чиято задача е щяла да бъде да поддържа връзка по радиото с шифър с другите групи и с Москва.

Първата група, с началник Атанас Дамянов е трябвало да действува в Казанлъшко.

Втората група с началник Груди Грудев е трябвало да действува в Ст. Загорския район.

Третата група с началник Стоян Палаузов е трябвало да действува в Североизточна България.

Четвъртата група с началник Продан Табаков е трябвало да действува в Северозападна България.

Петата група с началник Йордан Кискинов, който е предводителствувал разбойническа банда в България преди 16 години, е трябвало да действува в Средногорието и Пловдивско.

От членовете на горните пет групи, а именно: Йордан Кискинов, Христо Касканджиев, Стоян Палаузов, „Кунчев" – Стоян Томов Ганчев, Продан Табаков и Метакса Гугински са участвували в Испанската гражданска война на страната на републиканците. Началниците на групите са се явили при Георги Димитров, който е определил задачата на парашутистите в България:

1. Да действуват по заповедите на Генералния щаб на Червената армия.

2. Да не се вмесват в работите на комунистическата организация в България, а само да искат от нея помощ.

3. Да избиват административните органи, бирниците и германците.

4. Да образуват чети в горите и да използват легални хора, противници на германците и на българската власт, за подпалване складове и на фабрики, разрушаване на жп линии, мостове и пр.[...]

Към 10 септември 1941 год. е започнало постепенното изпращане на групите с транспортни самолети за Симферопол. [...] От Симферопол започва последователно изпращане на групите за България. Самолетите, с които парашутистите са били пренасяни, излитали от Симферопол към 8 ч. вечерта с разчет да бъдат на мястото на спускането към полунощ.[...]

В. Позиви, акции и писане лозунги по стените

През изтеклата година партията, по повод различни случаи, издаде 59 различни позива, а именно:

1. Позив против войната – 13.

2. Позив по случай 8 март – деня на жената – 1.

3. Позиви против войната и за пакта със СССР – 8.

4.Позиви против германските кинопрегледи – 2.

5.Позиви против стопанската политика на правителството – 6.

6. Позиви по случай 1 май – 1.

7. Ботевия ден и трудещите се – 1.

8. Позиви против ЗЗД и интернирванията – 8.

9. Реч на Молотов по случай обявяването на войната – 1.

10. Реч на Сталин по случай обявяването война от Германия и 24-та годишнина на Октомврийската революция – 3.

11.Лозунги на БКП по случай годишнината от Октомврийската революция.

12. Позиви против Германия и в полза на славянството – 3.

13. Позиви във връзка с парашутисти, сръбски чети и окупацията на Сърбия – 3.

14. Бюлетина за военните действия на Източния фронт – 2.

15. Позиви против Германия: [за] състоянието на германския тил – 1; как фашистите грабят българския народ – 1.

16. Позив до жените от целия свят (от руски жени) против Германия и за обща борба против фашизма.

17. Отпечатано писмо от войник от Кавала по развилите се събития в Драмско–1.

Във връзка със 17 случая – 59 вида позиви.

През изтеклата година РМС, по повод различни случаи, издаде 12 вида позиви, а именно:

1. Позиви по случай 1 май – 1.

2. Позив от БОНСС по случай деня на народния будител – 1.

3. Позив против ЗЗД и въдворявания – 1.

4. Младежки информационен бюлетин – 3.

5. Позиви против стопанската политика на правителството – 2.

6. Позиви против войната и за СССР – 4.

Във връзка с 6 случая – 12 вида позиви.

През изтеклата година по различни случаи бяха писани по стените, по нареждане на партията, следните лозунги:

1. Долу войната против СССР.

2. Да живее военният съюз със СССР.

3. Вън германците от България.

4. Долу германската империалистическа война, да живее СССР.

5. Върнете интернираните.

6. Долу „Бранник".

7. Долу фашистка Германия.

8. Вън германските агенти от властта.

9. Вън германските войски от България.

10. Никакви продукти за фашистка Германия. Да живее Червената армия.

11. Знаци[26] победа на Червената армия над кървавия фашизъм.

12. Смърт на фашизма.

13. На борба за национална независимост.

14. Долу антисъветската война.

15. Да живее единният славянски фронт.

16. Стига скъпотия и мизерия.

17. ЗЗД е закон за германските окупанти.

18. Долу Хитлер. Да живее Сталин.

19. Долу кърволока Хитлер, да живее Сталин.

20. Да подкрепим борбата на СССР срещу кървавия фашизъм.

21. Германските войски ограбват българския народ.

22. Вън хитлеровите банди. Да живее свободна България.

Г. Изпращане анонимни писма

Анонимни писма със закани и заплашване, изпращани от комунисти до г.г. министрите, народните представители и по-видни граждани и общественици по различни случаи със следното съдържание:

1. Против влизането на България в Тристранния пакт и пускането на германските войски да минат през България.

2. По случай бомбардировката на някои градове в Северна България, като в тях се заявява, че това е провокация от страна на Германия с цел насаждане омраза на българския народ против братския руски такъв.

3. Против масовите арести и интернирвания.

4. Против продължителното стоене на германските войски из страната ни, които са причина за липсата на продуктите от първа необходимост.

5. Против порядките в комисарството по продоволствието, като се заявява, че за богатите е лесно снабдяването, а за работниците и бедните няма нищо.

6. За неверните сведения, които дава родното радио и пресата във връзка с военните действия на Източния фронт.

7. Против вмъкването на България във войната със СССР и Турция.

8. За силата и непобедимостта на Червената армия и крайната победа на болшевизма.

9. Против новото изменение и допълнение на ЗЗД.

10. По случай влизането на България в противокомунистическия пакт.

11. Против намалението на дажбата на хляба, скъпотията и изчезването на маса продукти от пазара.

12. Искания за освобождаване на интернираните от концентрационните лагери.

13. Против правителството, като го обвинява, че е сляпо оръдие на кърволока Хитлер.

14. Против обявяването война на Англия и Америка от страна на България.

15. Против войната и закани, че българският народ не иска и няма да се бие с братския Съветски съюз.

16. Против смъртните присъди, издавани от военнополевия съд.

17. По случай нова година изпращат картички с лозунгите „Свършване на войната, разгром на кървавия фашизъм“ и пр.

До съветската легация са изпращани писма с хвалебствия за Червената армия, героичната ѝ борба с фашизма, за нейната непобедимост, победите ѝ над фашизма при Ростов и че крайната победа е нейна. Същевременно уверяват Лаврищев, че българският народ е с тях и че ще подпомага с каквото може Червената армия.

XIV. Връзки на партията със съветската легация

Съветската легация е установила връзка с партията чрез комунистически функционери, които е назначила на работа в самата легация без да спят в нея и по които по различни начини предава известни сведения и нареждания.

В легацията идват и правят посещения комунистически функционери от по-висок ранг, когато се касае да се вземат някои важни решения и не е удобно да се предават чрез трети лица.

Легацията изпраща свои чиновници обикновено с легационните автомобили за срещи с партийци било в къщи – квартири или пък вън по улиците.

Установена е връзката между партията и съветската легация по безспорен начин, когато чиновникът от легацията (Владимир Киреев) се снабди с бланкови [на] лични карти, които се изпратиха в Москва и с тях се завърнаха саботьорите, влезли в България с подводници и аероплани.

Партията си служи и с радиото на съветската легация.

Предполага се, че месечната субсидия, която се изпраща от Коминтерна за нуждите на партията, се превежда чрез съветската легация с помощта на д[ипломатически] куриери.

Такива връзки бяха установени и в миналото.

XV. Връзки на партията с ЮКП и ГКП

След разпадането на Югославия, окупирането на Гърция и присъединяването на новоосвободените земи към България, партията получи нови съюзници в лицето на комунистите от Югославската и Гръцката КП.

Югославската КП

От наблюденията и разкритията се установи, че партията и комунистически функционери от бивша Югославия се намират в една идеологическа и техническа връзка.

Югославската КП по време, организация и дейност е идентична на БКП. От 1923 г. същата е нелегална. Разлика в организационния строеж няма, с изключение на това, че докато БКП развива своята дейност в средата на еднородна българска маса, ЮКП се приспособява към стремежите на различни народни групи като използва техните идеали.

След погрома на бившата Югославска държава и установяване на българската власт в Македония, водачите на ЮКП започват усилена дейност за събирането на разпръснатите кадри на последната, като същевременно потърсиха и връзка с ЦК на БКП. Връзката бе установена с помощта на студенти от гр. Битоля, идвали през м. ....* в гр. София, а също и с помощта на изпращаните делегации до Българския работнически съюз в София. За инструктаж и за получаване на нелегална литература няколко пъти бяха изпращани хора от Битоля в София.

ЦК на БКП даде и задачи на комунистически организации в бивша Югославия, които се заключават в изграждането и заздравяването на „народен фронт", което трябва да стане чрез масовите организации, като се използва удобен момент за тяхното учредяване.

Конкретни случаи за провеждане в живота на горните директиви се отбелязват при основаване на читалищата в Прилеп и Битоля.

В последно време в духа на получените от ЦК на БКП директиви започна системно укриване на потърсените комунистически функционери.

Наред със запазените кадри на ЮКП се образуват навсякъде в освободените земи на територията на бивша Югославия и кадри на БКП. Масово се вербуват младежите, на които се обяснява, че те ще се борят „За Свободна Съветска Македония".

Тези новообразувани групи на БКП под ръководството на старите дейци провеждат в живота всички нареждания на ЦК, поддържайки контакт с групите на ЮКП.

Специално за новите земи е характерно образуване на чети, в които влизат хора на БКП и ЮКП. Често в тяхната среда се намират и сръбските националисти.

Освен нареждания, югославските комунисти получават от българските хранителни продукти, задължавайки се да дават в обмяна оръжие и взривове.

Гръцката КП

Гръцката КП още преди войната, благодарение на тежките условия на живот на работническата и селска маси в Гърция и лоша социална политика на гръцкото правителство, имаше извънредно голямо влияние в градове и села. Същата водеше строго нелегален живот, като в своята тактика провеждаше всички директиви на Коминтерна.

Дейността на ГКП продължи и след установяване на българската власт, като даже се засили, благодарение на пропагандата на СССР и благодарение на издигането на националистическия лозунг „Борба за освобождение на Гърция от фашизма и поробители българи".

Всички директиви ГКП получава по канален ред от своя ЦК, намиращ се в стара Гърция, през Солун.

Още от началото на окупацията ГКП потърси връзки с БКП чрез войници-комунисти от българския гарнизон в Драма и Ксанти. Това се потвърди при избухването на Драмския бунт.

Следствието по същия бунт установи, че организаторите бяха във връзка с ЦК на ГКП в стара Гърция и даже направо със СССР (по радиото).

За връзка между ГКП и БКП в настоящия момент има известни данни, обаче, липсват доказателства. Това обаче не пречи ГКП в своята тактика да върви по същия път, както и БКП, изпълнявайки нарежданията на Коминтерна. Разликата е в националните лозунги на ГКП, които привличат към нея и част от активните гръцки национални врагове.

Югославската, гръцката и българската комунистически партии са в постоянна връзка помежду си и се подготвят да провеждат обща акция в началото на тази пролет.

XVI. Нелегални издания на партията

Издания на РП

1. В. „Работническо дело" – януари, бр. 2;
февруари, бр. 3 и 4;
март, бр. 5 и 6;
април, бр. 7;
май, бр. 9 и 10;
юни, бр. 11.

2."Бюлетин за просвета и пропаганда" – януари, бр. 5, 6 и 7; февруари, бр. 8 и 9.

3. „Изложението на м-р Божилов" по случай експозето му в Народното събрание по бюджета.

4. „По законопроекта за защита на нацията в Народното събрание" – извадки от речта на Тодор Поляков.

5. „Декларация на Работническата партия" – по случай присъединяването на България към Тройния пакт.

6. „За Ленин" – реч, произнесена на 28. I. 1924 г. на възпоменателната вечер на Кремълските курсисти.

7. „Ленин за характера на войната и защита на отечеството" от Й. Осипов.

8. „Българският народ и войната" (тезиси).

9. „Законопроектът за читалищата трябва да бъде оттеглен".

10. „Държавна младежка организация" – изложение против законопроекта за „Бранник".

11. „Възпитанието на младежта".

12. „Декларацията на французките депутати-комунисти пред съда" (по случай съденето на френските депутати-комунисти).

13. „Декларация" – с която партията заявява, че няма нищо общо с аферата на Г.М. Димитров[27].

14. „Манифест" – приет от Всеславянския митинг, станал в Москва на 10 – 11 август 1941 г., издаден от руски писатели-академици.

15. „Фашистка Германия ще бъде бита" – реч на др. Сталин пред парада на Червената армия на 7 ноември 1941 г.

16. „На Отечествена война" – реч на Сталин по радиото.

17. „Защо и как Хитлеристка Германия ще бъде безусловно победена".

18. „Реч на В.М. Молотов" – по случай разбойническото нападение на германския фашизъм срещу СССР.

19. „Български народе на крак" – за саботажни действия.

20. „Да спасим България" – против Хитлеровите агенти в България.

21.„Да живее славянското единство"– позив от говорителя на „Хр. Ботев"от 6. 3.

22. „Да счупим кървавата ръка, която да дръзне да хвърли българския народ във война против СССР.

23. „Моралното състояние на германския тил".

24. „Защо трябва да чакаме с часове в редици, за да получим четвърт литър олио?" – позив.

25. „Кои трябва да бъдат интернирани?" – позив. [...][28]

Издания на РМС

1. В. „Младежка искра" – бр. 1 от м. март 1941 г. С разкриването на печатницата този брой не можа да излезе.

2. „Младежки информационен бюлетин" – от него излезнаха 13 броя.

3. „Младежка искра" – издаван на циклостил: април – бр. 1; май – бр. 2.

4. „Характер и структура на РМС".

5. „Кратка история на РМС".

6. „Как де се държим пред врага".

7. „Малкият човек на съветската епоха".

8. „Младежта в първите редове във войната срещу фашизма".

9. „Възпитанието на младежта".

10. Позив против вмъкването на България във войната.

11. Позив по случай състоялия се митинг в Москва на международната антифашистка младеж. [...][29]

XVII. Влияние на партията

Влиянието на партията беше чувствително засегнато от германските победи на Изток, но то все пак продължава да бъде значително. От м. декември името на СССР и на партията в значителна степен е реабилитирано от събитията на Източния фронт, които партията умело използва, за да ги представи като генерално отстъпление на германските войски. За значителното влияние на партията много допринасят следните обстоятелства:

1. Силните русофилски чувства на нашия народ.

2. Спекулата, изчезването на много продукти от пазаря и чувствителното ограничение консумацията на хляба.

3. Силното покачване на цените.

4. Английската пропаганда.

5. Громките съобщения на нашия печат за големи германски успехи на Източния фронт, които впоследствие не се потвърждават.

6. Гъвкавата тактика на партията, която лесно успява да нагажда към всяко новосъздадено положение.

XVIII. Заключение

Изложените до тук факти посочват само една част от дейността на РП. Те не дават пълна представа за силата и влиянието ѝ. В страната поради много причини, а най вече поради войната, опасността за СССР и стопанската криза, наново се разраства едно комунистическо движение, което обхваща както работническите и селски маси, тъй и държавните служители и интелигенцията. Старите кадри на комунистическата партия, която в миналото е имала около 40 000 члена, синдикатите ѝ също толкова, младежкият ѝ съюз – над 30 000 члена, а кооперация „Освобождение“ – над 70 000 члена, наново се съвзема. Това най-добре се вижда от данните за произведените избори през 1939–1940 г., при които РП има необикновен успех, въпреки незначителния брой на членовете ѝ (към 10 000 партийци и към 20 000 младежи).

Комунистическата опасност не само че не е преминала, но се увеличава и става застрашителна.

АМВР, об.д. 655, л. 4–44. Копие. Машинопис.

---

*Така е в текста.

[1] Отделение „А“ на Държавна сигурност е отделение за борба срещу БКП и ръководените от нея организации.

[2] Втората страница на документа липсва.

[3] Вж док № 349, бел. 1.

[4] Вж док. № 349, бел 2.

[5] „Отец Паисий“ (Всебългарски съюз „Отец Паисий“) – националистическа организация, създадена на 16 ноември 1927 г. Поставя си за цел да работи за „повдигане на духа на нацията, за самосъзнанието на българския народ, за запазване и закрепване на племенните му добродетели, за противодействие на теченията, които застрашават народното единство“. Един от дългогодишните ръководители на организацията е проф. Г. П. Генов. Разформирована непосредствено след 9 септември 1944 г.

[6] „Бранник“ – казионна младежка фашистка организация, създадена от правителството на Б. Филов със Закона за организиране на българската младеж (1941) по подобие на

„Хитлерова младеж“ в Германия. Подчинена е пряко на министър-председателя и се издържа от държавни и общински бюджети.

[7] Указание за действие в подкрепа на съветското предложение бе дадено на ЦК на БКП от Г. Димитров. Вж. Док. № 385–394.

[8] Съветската легация не взе официално никакво отношение към съветското предложение за сключването на пакт за взаимопомощ с България, защото съветското правителство решава да запази този факт в тайна. Вж док. № 403.

[9] В декларацията си по този повод, предадена на българския посланик в Москва Ив. Стаменов, съветското правителство изразява несъгласието си с политиката на Германия и България и се разграничава от тях. С това СССР за пръв път след подписването на пакта Молотов – Рибентроп (август 1939 г.) изразява открито недоволството си от политиката на Германия. Правителството на Филов забранява да се публикува съветската декларация.

[10] „Кормило“ – седмичник за литература, изкуство и култура. Легално издание на БКП. Излиза от септември 1935 до юли 1936 г. Редактор П. Матеев. Сътрудници: Н. Вапцаров, Л. Стоянов, Г. Караславов, О. Василев, Хр. Радевски, Г. Бакалов и др.

[11] Вероятно става дума за месечното списание за общественост, наука и изкуство. Излиза през 1935–1936 г. Редактор Петър Лозанов.

[12] „Българска книжнина“ – академично издание. Основано през 1936 г. по инициатива на ЦК на БКП. Председател на дружеството е В. Горанов, академичен директор – Д. Коджейков. Издава в. „Трибуна“.

[13] „Заря“ – информационен всекидневник. Излиза от април 1914 до декември 1944 г. Гл. редактор Кр. Станчев.

[14] „Литературен глас“ – седмичен вестник за литература, изкуство и обществени въпроси. Редактор Д.Б.Митев.

[15] „Философски преглед“ – двумесечно списание. Редактор проф. Д. Михалчев. Излиза от януари 1929 до април 1943 г.

[16] „Стопански проблеми“ – списание за икономика, социална политика, кооперативно дело. Излиза ежемесечно. Редактор д-р Пр. Киранов.

[17] „Кооперативна защита“ – седмичен вестник за кооперативна политика. Излиза от 1924 до 1943 г. (с прекъсвания през 1936–1940 г.)

[18] „Изкуство и критика“ – месечно списание за литература, изкуство и критика. Излиза от 1938 до 1943 г. Редактор Г. Цанев. Сътрудници: Т. Павлов, Г. Караславов, Хр. Радевски, Ем. Станев и др.

[19] Вж док. № 328.

[20] *русизъм* – вила.

[21] *русизъм* – околностите.

[22] Симеон Славов.

[23] Псевдоним на Мирко Станков Петров.

[24] Патрахалцев, Николай Кирилович – генерал, началник на диверсионния отдел към Главното разузнавателно управление при Генщаба на Червената армия. Вж по-подробно „Биографични бележки“.

[25] Майор Трусов – от същия отдел.

[26] Така е в текста. Вероятно в началото на лозунга има символ – звезда или сърп и чук.

[27] Има се предвид подготвения с английска помощ опит за преврат от дейци на БЗНС „Пладне“, начело с Г. М. Димитров, за осуетяване присъединяването на България към Тристранния пакт.

[28] Общо 48 позива.

[29] Общо 16 позива.